

Inimõiguste õpetamine ülikoolis

Inimõiguste mõistmine on ühiskonnas eksisteerimise vältimatuks eelduseks ning seepärast on vajalik nende korduv teadvustamine läbi erinevate eluetappide, sest praktika näitab, et inimesed ei tea, millised on nende õigused.

Milles seisneb vastuolu inimõiguste õpetamisel ülikoolis? Ülikoolis on põhiliseks õppemeetodiks loeng, mis võimaldab informeerida korraga suurt hulka inimesi. Inimõiguste õpetamise puhul on vaja reaalselt situatsiooni tunnetust ja probleemikeskset lähenemist, kuid loeng on siiski passiivne õppemeetod. Samas ei võimalda loeng õppijate vahelist interaktsiooni ning dialoogi õppejõuga, mis on vajalik mõistmaks inimõiguste tähendust. Antud situatsioon tekitab omakorda huvide konflikti, mis välistab koostöö õppijate ja õppejõudude vahel ning inimõigused muutuvad abstraktseks mõisteks. Üliõpilane kui täiskasvanud õppija otsib õpitavas reaalseid seoseid, mida antud olukord ei tekita. Seega ei mõista õppija inimõiguste tähendust ning teadmised jäävad deklaratiivseks. Kujuneb illusioon, et inimõigused on miski, mis on meist eemalseisev ja kauge ning ei tajuta, et need õigused puudutavad igauhte. Järeldada võib, et see põhjustab omakorda huvi puuduse antud temaatika vastu. Kui üliõpilased, kes esindavad aktiivsemat elanikkonda ei tunne inimõiguste vastu huvi, siis võib järeldada, et huvi puudub ka ülejäänud elanikkonnal. Seega ühiskondlik surve inimõiguste propageerimiseks puudub. Tekib harjumuspärasus, mis väljendub mitte-refleksiivses ja mitte-kriitilises õppimises, mille avaldamiseks on päheõppimine ja passiivne informatsiooni vastu võtmine. Selline õppimine on lühiajalise mõjuga, mis reaalses elus ei teadvustu ning on pärand üldhariduslikust koolist.

Täiskasvanuks olemine tähendab vastutust nii oma tegude kui ka õppeprotsessi eest. Õppijale tihtipeale ei anta vabadust vastutada ning juhul, kui tema inimõigused satuvad ohtu, siis rakendub taas harjumuspärane käitumine ning ta ootab vastutust kelleltki teiselt. Inimõigused ja vastutus käivad käsikäes – inimõiguste teadvustamine loob inimvastutust. Vastutusest loobumisega jäetakse kasutamata isiklikud ressursid, millega kokkuvõtteks raiskame niigi väikse riigi kui Eesti inimressursse ning ei või rääkida ühiskonna jätkusuutlikust arengust.

Kuidas antud vastuolusid lahendada? Esmalt tuleks lähtuda huvide konfliktist, et passiivsetest vastuvõtjatest kujuneks aktiivne, probleemikeskne ja teadlik mõtleja. Inimõiguste õpetamisel on vaja kasutada kvantitatiivsete meetodite asemel

kvalitatiivseid aktiivmeetodeid. See tähendab diskussioone, rollimänge, rühmatöid, elavaid dialooge nii õppijate endi kui ka õppejõudude ja õppijate vahel. Inimõiguste õpetamine eeldab integratsiooni erinevate ainete vahel. Seeläbi suudab õppija luua seoseid ning ühtlasi oma teadmisi süstematiseerida ja oskusi kasutada neid reaalses situatsioonis. Reaalne situatsioon tingib teooria ühendamise praktikaga, mis tähendab õppijatele praktiseerimise võimaluste pakkumist erinevates institutsioonides. Samas ei saa välistada praktikat ilma teooriata ning teooriat ilma praktikata. Inimõigused on õiguste alus, mis laienevad kõigile inimestele olenemata soost, vanusest, rassist ja etnilisest kuuluvusest, seepärast ei saa need olla abstraktsed teadmised vaid teadvustunud aktiivsed teadmised, mis omakorda tähendab deklaratiivselt lähenemiselt üleminekut sisulisele mõistmisele.

Õppijate iseseisvuse toetamine läbi erinevate haridustasemetega loob aluse valmisolekuks vastutada, mis on ääretult oluline inimõiguste teadvustamisel. Protsessis on tähtis jagatud vastutus, mis põhineb õppija ja õppejõu vahelisel koostööl ja eelkõige koostööl erinevate haridustasemetega vahel. Ehk nagu vanasõna ütleb on kordamine tarkuse ema ning seepärast on oluline pidev teadmiste uuendamine informatsioonikeskses ühiskonnas. Inimõigused on demokraatia aluseks ning seepärast tuleb õpetamisel lähtuda demokraatlikest põhimõtetest. Seega anda üliõpilastele võimalus osaleda oma õppeprotsessi kujundamises, mis hõlmab ka eelnevalt mainitud vastutust.

Kooli kui ühiskonnamudeli eesmärgiks on inimesi ette valmistada reaalseks elusituatsioonideks, kus on inimesel õigused ja kohustused. Mõistes oma õiguste sisu läbi erinevate eluetappide, muutume passiivsetest vastuvõtjatest aktiivseteks ühiskonda mõjutavateks subjektideks, kellel on teadmised, tunnetus, võimelisus ja valmisolek täisväärtuslikuks elukestvaks arenguks.